

pryrodokorystuvannia Ukrainy / Seriya «Pedagogika, psykholohiia, filosofiiia», 155/1, 282–286.

11. Sopivnyk, R. V. (2015) Vykhovannia osobystosti maibutn'ogo fakhivtsia agropromyslovoi haluzi kriz' pryzmu funktsii nastavnyka akademichnoi hrupy [Educating future specialist personality agro industry in the light of academic mentor functions] Naukovyi visnyk Natsional'nogo universytetu bioresursiv i pryrodokorystuvannia Ukrainy. Seriya "Pedagogika. Psykholohiia. Filosofiiia", 220, 172-182.

12. Nikolaienko S.M., Shynkaruk V.D., Ruden D.M., Sopivnyk R.V., Sopivnyk I.V., Petriv H.V., Kushnir A.O., Moisieiev V.V., Davydova O.P. Prohrama vykhovannia studenta: «Fakhivets, hromadianyn, patriot» [Student education program «specialist, citizen, patriot»]. Kiev: «Kompriynt», 74.

ТЕОРЕТИЧЕСКИЕ АСПЕКТЫ ПРОБЛЕМЫ ГОТОВНОСТИ КУРАТОРОВ АКАДЕМИЧЕСКИХ ГРУПП К ФОРМИРОВАНИЮ ЦЕННОСТНОГО ОТНОШЕНИЯ К СОЗДАНИЮ СЕМЬИ У СТУДЕНЧЕСКОЙ МОЛОДЕЖИ

Н. А. Шелест

Аннотация. В статье рассматриваются теоретические аспекты проблемы готовности кураторов академических групп к формированию ценностного отношения к созданию семьи у студенческой молодежи. Готовность кураторов к формированию ценностного отношения к созданию семьи у студенческой молодежи понимается нами как частное выявление готовности к самостоятельной педагогической деятельности, как целостное личностное образование. В соответствии с ведущими идеями теории деятельности (Л. Выготский, А. Леонтьев, С. Рубинштейн и другие) структуру готовности кураторов академических групп к формированию ценностного отношения к созданию семьи у студенческой молодежи рассматриваем в единстве четырех взаимосвязанных структурных компонентов: ценностно-мотивационного, когнитивного, деятельностно-технологического, рефлексивного.

Ключевые слова: ценностное отношение к созданию семьи, куратор академической группы, студенческая молодежь, готовность к формированию ценностного отношения к созданию семьи, теоретические аспекты.

THEORETICAL ASPECTS OF THE PROBLEM OF THE READINESS OF ACADEMIC GROUP FACILITATORS TO FORM STUDENTS' VALUE ATTITUDE TO MARRY

N. A. Shelest

Abstract. The paper deals with theoretical aspects of the problem of the readiness of academic group facilitators to form students' value attitude to marry. We define the readiness of academic group facilitators to form students' value attitude to marry as a personal identification of the readiness to self pedagogical activity, as a value personal unity. We agree with activity theory leading ideas by L. Vyhotsky, O. Leontiev, S. Rubinshtein and others and consider the structure of the readiness of academic group facilitators as a unity of four interconnected structural components such as value and motivational, cognitive, practical and technological, and reflexive.

Key words: value attitude to marry, an academic group facilitator, students, the readiness to form value attitude to marry, theoretical aspects.

УДК 373.5.035.461

РЕТРОСПЕКТИВНИЙ АНАЛІЗ ПРОБЛЕМИ ВИХОВАННЯ СОЦІАЛЬНОЇ ЗРІЛОСТІ МОЛОДІ

М. С. ШКОЛЬНА, аспірант кафедри педагогіки,

Національний університет біоресурсів і природокористування України

E-mail: mazila060192@ukr.net

Анотація: У статті здійснено ретроспективний аналіз проблеми виховання соціальної зрілості молоді. Проаналізовано психолого-педагогічні концепції та виявлено принципи на яких ґрунтуються уявлення про виховання соціальної зрілості особистості: принцип саморозвитку особистості; заохочення юнацьких потреб та інтересів у навчально-виховному процесі; соціального дорослішання особистості в колективі; розвитку потенційних можливостей особистості; свідомої реалізації суспільних норм і цінностей; соціального пристосування й автономності юнацтва; оволодіння соціальним досвідом.

Ключові слова: соціальна зрілість, соціальний розвиток, ретроспективний аналіз, соціальні якості, соціальне дорослішання.

Актуальність (Introduction). Проблема виховання соціально зрілої особистості, яка здатна до свідомої реалізації суспільних норм і цінностей, відрізняється власним стилем поведінки, творчості і самостійності, здатністю компетентнісно діяти в усіх сферах суспільного життя, є пріоритетною в сучасному українському суспільстві.

У Конституції України, Законах України «Про освіту», «Про вищу освіту», Національній доктрині розвитку освіти України, Національній стратегії розвитку освіти в Україні на 2012-2017 роки, «Концепції виховання дітей і молоді в національній системі освіти» наголошено на важливості виховання особистості, спроможної не тільки адаптуватися, а й активно залучатися до життєдіяльності соціуму, підготовленої до виконання сукупності соціальних ролей, насамперед громадянина-патріота своєї країни, трудівника, сім'янина й товариша).

Аналіз останніх досліджень і публікацій (Analysis of recent researches and publication). У сучасній педагогіці проблема виховання соціальної зрілості знайшла відображення в дослідженнях (С. Вершловського, О. Каменевої, Л. Канішевської, М. Левківського, А. Мальчукової, О. Михайлова, А. Мудрика, А. Позднякова, В. Радула та інших).

Мета (Purpose).здійснити ретроспективний аналіз проблеми виховання соціальної зрілості.

Методи (Methods). У процесі дослідження застосовано наступні методи: аналіз, синтез, порівняння, класифікація, узагальнення, систематизація.

Результати (Results). Досліджуючи ретроспективний аналіз проблеми соціальної зрілості молодого покоління зазначимо, що ідеї соціального розвитку особистості знайшли відображення у філософських працях Сократа, Аристотеля, Платона, Квінтіліана. Давні філософи відстоювали ідею створення системи виховання відданих державі громадян; результатом виховання вважали ідеальні відносини між громадянами і могутньою державою.

Педагогічна думка епохи Відродження «...вносить певні корективи в ідею соціального розвитку підростаючого покоління, зберігаючи при цьому основну спрямованість – формування людини, здатної приносити користь суспільству» [3, с. 38–39]. Педагогічні концепції цього періоду щодо соціального розвитку особистості відрізнялися демократичністю, гуманізмом.

Проблема соціального розвитку особистості знайшла відображення у працях І. Богдановича, І. Бецького, Ф. Прокоповича та інших. Основним чинником виховання особистості вони вважали соціальне оточення; висували ідеї виховання законслухняного громадянина, типового представника своєї соціальної групи.

Ідеї соціального розвитку особистості знайшли відображення у працях українських педагогів і громадянських діячів (О. Духновича, М. Коцюбинського, Л. Українки, І. Франка, Т. Шевченка). Кожний із них підкреслював значення деяких аспектів соціального розвитку людини, висловлював думки щодо виховання людини-громадянина, патріота з багатограними знаннями, здатного боротися з реальними життєвими труднощами, приносити користь суспільству.

Представники експериментальної педагогіки (В. Лай, Е. Мейман, А. Бове), розглядаючи проблему соціального розвитку у якості основного висували педагогічний принцип саморозвитку особистості. Крім когнітивного компонента соціального розвитку особистості, представники експериментальної педагогіки виділили мотиваційний компонент.

У ХХ столітті відбулося переосмислення та збагачення педагогічних концепцій соціального розвитку особистості.

Представники функціональної педагогіки (С. Френе, А. Фер'єр та інші) виокремлювали такі складові соціального розвитку молоді: громадянськість, моральність за умови об'єднуючого впливу праці. В якості засобів передбаченого результату соціального розвитку особистості вони називали дидактичні вимоги щодо формування даної якості, до числа яких відносили: рефлексію, планування, мотивацію, аналіз. У працях вітчизняних дослідників громадянськість розглядається як важлива соціальна якість особистості [7-9].

Педагогіка прагматизму (Дж. Дьюї, Г. Кершенштейнер та інші) акцентувала увагу на необхідності формування соціально ефективною, соціально відповідальною особистості. Отже, в основу соціального розвитку особистості було покладено наявність соціального досвіду, набутого у процесі здійснення соціальної діяльності [3, с. 40].

Ідеї соціального виховання знайшли широке відображення у педагогіці 20-30 років ХХ століття. Найбільш продуктивними ідеями того часу були: тісний зв'язок навчання і виховання із соціокультурним оточенням (С. Шацький); організація дослідницької діяльності вихованців (П. Лепешинський, С. Шацький); атмосфера колективної та індивідуальної дитячої творчості (В. Сорока-Росинський); організація виробничої праці вихованців (А. Макаренко, С. Шацький); ідея виховуючого колективу (А. Макаренко).

Послідовники А. Макаренка (Х. Лийметс, І. Іванов, В. Кумарін та ін.) зазначають, що позитивний вплив виховуючого колективу стимулює соціальну активність, соціальну відповідальність, сприяє вихованню в молоді соціальної зрілості. Вони вважали, що важливою перевагою «виховуючого колективу» є «звичка ставити загальні інтереси вище особистих».

Отже, соціальний розвиток особистості відбувається у процесі прилучення її до суспільної культури і «...формує спрямованість особистості не тільки на досягненнях власних, а й на досягненнях суспільно значущих цілей» [3, с. 40-41].

До 60-х років ХХ століття термін «соціальна зрілість» був маловживаним як у вітчизняній психолого-педагогічній науці, так і в педагогічній практиці через сприйняття його як буржуазного.

У педагогіці 60-х років «соціальна зрілість» пов'язувалась з поняттями соціальна активність (пізнавальна, трудова, соціально-політична, організаторська активність в різних видах суспільно корисної діяльності [2, с. 42-43]. Отже, соціальна зрілість розглядалась у контексті виховання соціальної активності, соціальної відповідальності, корисності суспільству.

У 70-80 роках ХХ століття соціально зріла особистість характеризувалась володінням стійкою єдністю особистісних рис і ціннісних орієнтацій, а також активною взаємодією з оточуючими людьми, бажанням займатися самоосвітою, створити сім'ю.

Наприкінці 90-х років ХХ століття поняття «соціальна зрілість» стало розглядатися як результат соціалізації, а виявлення зрілості відзначалося у взаємодії особистості і суспільства. Соціальну зрілість особистість розглядали як діалектику пристосування людини до суспільства та відособлення від нього. Досягнення необхідного для суспільства рівня соціальної зрілості конкретизується у відповідних ознаках: адаптивності і відокремленості. Ознаками адаптивності (за А. Мудриком) є ступінь оволодіння рольовими відносинами у різних сферах життя, наявність реалістичних для даного суспільства життєвих цілей та уявлень про способи їх досягнення, необхідний на кожному віковому етапі рівень освіти. Соціально зріла особистість має ставити перед собою соціально значущі цілі й самостійно приймати рішення та реалізувати їх у власній діяльності, вміти працювати в колективі, привласнювати соціальний досвід, оволодівати соціальними ролями, самостійно і творчо реалізовувати себе в діяльності. Зазначалося, що соціально зріла особистість має такі якості як: повага до себе та до людей; адекватність самооцінки; креативність. При цьому зазначалося, що виявлення соціальної зрілості можливо за умови взаємодії особистості і суспільства [5, с. 80-87].

Дослідник С. Вершловський розглядає соціальну зрілість як «компонент готовності до дорослого життя», тобто налаштованість людини на певну поведінку у суспільстві, що характеризує її як самостійно сформовану особистість, яка здатна до самостійного й відповідального прийняття рішень у визначенні власного життєвого шляху, власного професійного та особистісного досвіду [2].

Сучасні дослідники розглядають соціальну зрілість перш за все як властивість особистості, що відображає розуміння нею свого місця в суспільстві, погляди і переконання, відношення до суспільних норм моралі, законів, до своїх обов'язків, соціальних цінностей. Вона

включає в себе відповідальність за свою діяльність і поведінку, розуміння, прийняття і реалізацію норм моралі, готовність діяти відповідно до встановлених норм, стосунків між людьми, розкриття та розвитку потенційних можливостей особистості. Як інтегральна характеристика особистості, соціальна зрілість виражає певний якісний стан її розвитку, такий ступінь оволодіння людиною соціальним досвідом, який дозволяє їй виступати повноправним суб'єктом суспільно-практичної діяльності (О. Асмолов, Б. Братусь, Л. Потапчук, В. Радул, А. Реан, Г. Салліван, Д. Фельдштейн та ін.) [4, с. 23].

Дослідник Д. Фельдштейн звертає увагу на наявність соціального та індивідуального у соціально зрілій особистості: «У процесі соціального визрівання здійснюється як усвідомлення, засвоєння і реалізація соціальних норм, принципів, відношень, так і привласнення і реалізація нової «самості» (нового рівня самосвідомості, самовизначення), що дозволяє індивіду не тільки відтворювати у своїй діяльності привласнене соціальне, але й забезпечує відповідні можливості в цьому відтворенні і функціонуванні нової соціальної позиції, а також можливість подальшого здійснення себе як діючого суб'єкта. Саме у такому двоєдиному відтворенні і відбувається соціальне дорослішання, проявляється ступінь соціальної зрілості» [10, с. 8]. Відтак, позиції самовизначення дослідник позначає як «Я у суспільстві» і «Я і суспільство».

Дослідниця Г. Александрова на основі узагальнення основних психологічних ознак соціальної зрілості особистості робить висновок про її суб'єктивний характер, який забезпечується системною самоорганізацією й виявляється в тенденції до самореалізації в різноманітних соціальних сферах, підкреслюючи її незавершеність, тобто процесуальний характер, «прив'язаний» до конкретних соціальних умов. Г. Александрова зазначає, що об'єктивні критерії соціальної зрілості (у тому числі й вікові) можуть бути визначені на підставі тих вимог, норм, правил, які сформовані та діють у конкретному суспільстві, у зазначених соціальних умовах та безпосередньо стосуються тих соціальних сфер, у які задіяна особистість» [1, с. 47–48]. Таким чином, соціальна зрілість розглядається як інтегративний показник ефективності соціального розвитку особистості.

Аналіз сучасних психолого-педагогічних досліджень з проблеми виховання соціальної зрілості молодого покоління дає змогу зазначити, що «майже однотайно дослідники наголошують на обов'язковій присутності у формуванні соціальної, перетворюючої діяльності особистості як суб'єкта» [1, с. 22].

Висновки і перспективи (Discussion). Ретроспективний аналіз проблеми виховання соціальної зрілості молодого покоління дозволяє стверджувати, що у суспільстві завжди існував бажаний соціальний тип особистості, який «здатний брати на себе додаткові обов'язки заради іншої людини, своєї країни» [6, с. 6]. Умови та механізми виховання соціальної зрілості молодого покоління знайшли відображення у психолого-педагогічних концепціях, їх аналіз дозволив виявити принципи на яких ґрунтуються уявлення про виховання соціально зрілої особистості: принцип саморозвитку особистості (А. Бове, А. Лай, Е. Мейман); заохочення юнацьких потреб та інтересів у навчально-виховному процесі (Дж. Дьюї, Г. Кершенштейнер), соціальне дорослішання особистості в колективі (А. Макаренко, А. Мудрик, А. Реан); розвиток потенційних можливостей особистості; виявлення соціальної активності, соціальної відповідальності (В. Радул); свідомо реалізація суспільних норм і цінностей; прояв соціальних якостей (Л. Канішевська); соціального пристосування й автономності юнацтва (Т. Мальковська, А. Мудрик, В. Семенов та інші); оволодіння соціальним досвідом, уміння вирішувати різнопланові завдання (С. Вершловський, О. Каменева, С. Мальчукова, А. Поздняков, Д. Фельдштейн).

Проведене дослідження не вичерпує багатогранності теоретичних і практичних пошуків розв'язання проблеми. Перспективним вважаємо вивчення структури феномена «соціальна зрілість студентської молоді».

Список використаних джерел

1. Александрова Г. И. О проблеме профессионального самоопределения школьников / Г. И. Александрова, Л. М. Карнозова. // Проблемы самоопределения молодежи. – Красноярск, 1987. – С. 46–54.
2. Вершловский С. Г. Личность, семья, школа / Семен Григорьевич Вершловский. –

СПб. : УПМ, 1996. – 134 с.

3. Канішевська Л. В. Генеза педагогічних знань щодо сутності феномена «соціальна зрілість» / Л. В. Канішевська. // Теоретико-методичні проблеми виховання дітей та учнівської молоді : зб. наук. праць. – Кам'янець-Подільський, 2007. – Вип. 10. – Т. 2. – 576 с.

4. Канішевська Л. В. Виховання соціальної зрілості старшокласників загальноосвітніх шкіл-інтернатів у позаурочній діяльності : монографія / Любов Вікторівна Канішевська. – К. : ХмЦНП, 2011. – 368 с.

5. Мудрик А. В. О воспитании старшеклассников: [книга для классных руководителей] / Анатолий Викторович Мудрик. – М : Просвещение, 1981. – 176 с.

6. Поліщук С. П. Психологічні умови розвитку соціальної зрілості учнів вищого професійного училища: дис. ...канд. психол. наук: 19.00.07 / Поліщук Світлана Петрівна. – К., 2007. – 232 с.

7. Сопівник І.В. Виховання громадянина в аграрному вищому навчальному закладі / І.В.Сопівник, В.П.Лисенко, Р.В.Сопівник. – К.: Видавничий центр НАУ, 2007. – 217 с.

8. Сопівник І.В. Теорія і практика виховання моральної відповідальності сільської молоді [Текст] : автореф. дис. ... д-ра пед. наук : 13.00.07 / Сопівник Ірина Віталіївна ; Східноукр. нац. ун-т ім. Володимира Даля. - Київ, 2014. - 40 с.

9. Сопівник І. В. Ціннісний (аксіологічний) підхід у вихованні особистості / І. В. Сопівник // Науковий вісник Національного університету біоресурсів і природокористування України / Серія «Педагогіка, психологія, філософія». – 2016. Вип. 239 – С. 225-229.

10. Фельдштейн Д. И. Социализация и индивидуализация – содержание социального взросления и социально-психологической реализации детства / Д. И. Фельдштейн. / Мир психологии. – 1998. – № 1. – С. 5–11.

References

1. Aleksandrova, G. I., Karnozova L. M. (1987) O probleme professionalnogo samoopredeleniya shkolnikov. Problemy samoopredeleniya molodezhi. Krasnoyarsk, 46–54.

2. Vershlovskii, S. G. (1996) Lichnost', sem'ya, shkola. SPb. : UPM, 134.

3. Kanishevs'ka, L. V. (2007) Geneza pedagogichnih znan' shchodo sutnosti fenomena «social'na zrilist'». Teoretiko-metodichni problemi vihovannya ditej ta uchniv's'koї molodi : zb. nauk. prac'. – Kam'yanec'-Podil's'kii, 10. 2, 576.

4. Kanishevs'ka L. V. (2011) Vihovannya social'noї zrilosti starshoklasnikiv zagal'noosvitnih shkil-internativ u pozaurochnij diyal'nosti : monografiya. K. : HmCNP, 368.

5. Mudrik, A. V. (1981) O vospitanii starsheklassnikov: [kniga dlya klassnyh rukovoditelej]. M : Prosveshchenie, 176.

6. Polishchuk, S. P. (2007) Psihologichni umovi rozvitku social'noї zrilosti uchniv vishchogo profesijnogo uchilishcha. K., 232.

7. Sopivnyk, I.V., Lysenko, V.P., Sopivnyk, R.V. (2007) Vykhovannia hromadianyna v ahrarnomu vyshchomu navchalnomu zakladi [Educating citizens in agrarian university]. K.: Vydavnychiy tsentr NAU, 217.

8. Sopivnyk, I.V. (2014) Teoriia i praktyka vykhovannia moralnoi vidpovidalnosti sil's'koi molodi [Theory and practice of education of the rural youth of moral responsibility] Skhidnoukr. nats. un-t im. Volodymyra Dalia. - Kyiv, 40 s.

9. Sopivnyk, I. V. (2016) Tsinnisnyi (aksiolohichni) pidkhid u vykhovanni osobystosti [Valuable (axiological) approach in the education of the individual] Naukovyi visnyk Natsionalnoho universytetu bioresursiv i pryrodokorystuvannia Ukrainy / Serii «Pedagogika, psykholohiia, filosofii», 239, 225-229.

10. Fel'dshtejn, D. I. (1998) Socializaciya i individualizaciya – sodержanie social'nogo vzrosleniya i social'no-psiholohicheskoy realizacii detstva. 1, 5–11.

РЕТРОСПЕКТИВНЫЙ АНАЛИЗ ПРОБЛЕМЫ ВОСПИТАНИЯ СОЦИАЛЬНОЙ ЗРЕЛОСТИ МОЛОДЕЖИ М. С. Школьная

Аннотация. В статье осуществлен ретроспективный анализ проблемы воспитания социальной зрелости молодежи. Проанализированы психолого-педагогические концепции и выявлены принципы, на которых основываются представления о воспитании социальной зрелости личности: принцип саморазвития личности; поощрения юношеских потребностей и интересов в учебно-воспитательном процессе; социального взросления личности в коллективе; развития потенциальных возможностей личности; сознательной реализации общественных норм и ценностей; социального приспособления и автономности юношества; овладения социальным опытом.

Ключевые слова: социальная зрелость, социальное развитие, ретроспективный анализ, социальные качества, социальное взросление.

RETROSPECTIVE ANALYSIS OF THE PROBLEMS OF UPBRINGING FOR SOCIAL MATURITY IN YOUTH

M. S. Shkolna

Abstract. The article is actualized a retrospective analysis of the of problems of upbringing for social maturity in youth. Its also analyzed the psycho-pedagogical concepts and revealed the principles that are based on the idea of social maturity of the individual education: the principle of self-identity; encouraged youth needs and interests in the upbringing process; social maturation of the individual in a team; the development potential of the individual; conscious realization of social norms and values; social adaptation and autonomy of youth; mastering the social experience.

Key words: social maturity, social development, retrospective analysis, social skills, social growing up.

ZMIANY ŁADU SPOŁECZNO-POLITYCZNEGO POD KONIEC XX WIEKU I ICH WPŁYW NA FUNKCJONOWANIE DEMOKRACJI

M. BEDNARZ, dr

Akademia Pomorska w Słupsku, Instytut Historii i Politologii

Streszczenie: Pod koniec XX wieku dokonały się radykalne zmiany zarówno w sferze stosunków międzynarodowych jak i w obszarze rozwoju społecznego, jak np. terroryzm, masowe migracje, proliferacja broni masowego rażenia, upadek państw i zmierzch powstałych w drugiej połowie XIX w. systemów zabezpieczenia społecznego. Z konsekwencjami tych zmian muszą zmierzyć się lub co najmniej do nich dostosować wszystkie państwa na świecie. Zjawiska te stały się źródłem wyzwań dla bezpieczeństwa politycznego, militarnego, ekonomicznego i społecznego takich jak konflikty etniczne i religijne, niekontrolowane masowe migracje, proliferacja broni masowego rażenia, zorganizowana przestępczość, terroryzm międzynarodowy, ekskluzywna globalizacja, kryzysy ekonomiczne i wzrastająca rola transnarodowych korporacji. Zachodzące obecnie przemiany społeczno-ekonomiczne wywołane funkcjonowaniem wolnego rynku dają podstawy do zakwestionowania tezy, że demokracja przedstawicielska jest przyszłością świata nawet w odniesieniu do demokratycznych państw wysokorozwiniętych. Dodatkowo obnażyły one słabość nieprzystających do obecnych warunków rozwiązań mających zapewnić ład i rozwój społeczny.

1. Nowy globalny porządek jako źródło wyzwań dla demokracji

Pod koniec XX wieku dokonały się radykalne zmiany zarówno w sferze stosunków międzynarodowych jak i w obszarze rozwoju społecznego. Rozpad Związku Radzieckiego zakończył bipolarny podział świata i zainicjował powstanie nowego ładu międzynarodowego, co doprowadziło do daleko idących zmian politycznych. Stany Zjednoczone stały się jedynym globalnym supermocarstwem co spowodowało powstanie złudnego przekonania, że będą one w stanie narzucić pozostałym państwom korzystne przede wszystkim dla siebie warunki nowego światowego porządku [8]. W cieniu wzrastającej roli USA przebiegał proces odbudowy suwerenności państw oraz powstawanie państw nowych w wyniku rozpadu ZSRR, które stały się pełnoprawnymi członkami wspólnoty międzynarodowej. Wśród pozostałych zmian wymienić należy